**В І Д Г У К**

**офіційного опонента на дисертацію**

**Українець Ольги Борисівни**

**«Механізми легітимації судової влади в Україні», подану до захисту на здобуття першого наукового ступеню – доктора філософії за спеціальністю 081 – Право**

**Актуальність обраної теми.** Тривалий час судова влада в Україні за даними різних соціологічних опитувань характеризується невисокими показниками суспільної довіри. Причини цього криються у різних сферах: починаючи від особливостей розвитку та ускладнень у взаємовідносинах державної влади та суспільства та завершуючи банальними проявами судової корупції, негативні наслідки якої відчутні не лише на суспільному сприйнятті усього суддівського корпусу, а й загалом на стабільному розвитку держави. Пошук ефективного інструментарію усунення причин, які спричиняють значною мірою недовіру громадян до судової влади, у практичному вимірі зумовлює різнопорядкові заходи судової реформи, яскравим прикладом чого є Закон України «Про відновлення довіри до судової влади в Україні» (2014 р.). Водночас у теоретичній площині актуальними постають питання, пов'язані з тематикою легітимності судової влади, основу якої, відповідно до існуючих наукових концепцій, і складає суспільна довіра.

Слід констатувати, що попри свою актуальність і затребуваність, тематика легітимності судової влади в Україні вітчизняними вченими розробляється еклектично. Єдиним комплексним і системним науковим дослідженням, у якому об'єктом уваги стали суспільно-правові відносини, що виникають в процесі функціонування судової влади та впливають на показники її легітимності, стала дисертація на здобуття наукового ступеню кандидата юридичних наук С.В. Гладія «Легітимність судової влади», захищена у 2014 році. Втім, у згаданій роботі лише було закладено фундамент для подальшого розвитку досліджень комплексу питань, наукова розробка яких є необхідною для ефективного впровадження заходів, спрямованих на розвиток показників суспільної довіри до інституту суду в

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Вх. № 470 «12»
«14» 05 2024 р.

нашій державі. Серед них – питання механізмів легітимації судової влади, що семантично за своїм змістом передбачає сукупність певних елементів, що запускають певний процес. Тож увага до обраної дисертанткою теми дослідження є цілком обґрунтованою та виправданою. У вітчизняній доктрині відсутні праці монографічного рівня, предметом дослідження яких були б механізми легітимації судової влади в Україні.

Ураховуючи наведене, обрана О.Б. Українець тема наукового дослідження механізмів легітимації судової влади в Україні є актуальною та має ресурс до практичного використання.

**Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.** Дисертаційне дослідження характеризується комплексним і системним підходом до предмету дослідження. Обґрунтованість положень, сформульованих у дисертації, підтверджується критичним аналізом наявних літературних джерел різноманітного спрямування (юридичного, методологічного, філософського). Об'єктом авторської уваги також є емпіричні дані (рішення Конституційного Суду України, Верховного Суду, дані соціологічних опитувань), аналіз яких сукупно з літературними джерелами забезпечив комплексність опанування проблематики реалізації механізмів легітимації судової влади в Україні. На сторінках дисертації автор коректно полемізує з іншими науковцями, належно аргументуючи власну позицію.

Список використаних джерел налічує 268 найменувань, що є цілком достатнім для наукових робіт такого виду.

Високий ступінь вірогідності та наукової обґрунтованості результатів виконаного дослідження також забезпечено завдяки використанню відповідних наукових методів пізнання, серед яких: метод системного аналізу, метод класифікації, історико-правовий, логіко-семантичний, формально-юридичний методи та інші.

Постановка завдань, визначення об'єкта, предмета та мети наукового пошуку має чіткий і зрозумілий вигляд, і цілком відповідає загальним вимогам. Зокрема, за мету дисертантка поставила розробити концептуальні положення про механізм

легітимації судової влади, виявити прогалини у його реалізації та сформулювати науково обґрунтовані висновки та пропозиції щодо їх подолання.

Завдання та мета наукової праці автором загалом досягнуті.

Ознайомлення зі змістом дисертаційного дослідження О.Б. Українець, а також її науковими публікаціями дає можливість стверджувати про **відсутність у роботі положень, які можуть бути витлумачені як порушення академічної доброчесності**.

**Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації,** є безсумнівною та полягає в тому, що дисертаційна робота є новітньою науковою працею, в якій на підставі узагальнення наукових розробок, комплексного та системного аналізу міжнародних стандартів і нормативно-правової бази розроблено концептуальні положення про механізм легітимації судової влади.

Серед положень дисертаційного дослідження, які відзначаються новизною, мають важливе теоретичне значення та практичне спрямування, варто звернути увагу на такі:

1. Авторка є першою, хто здійснила періодизацію розвитку концепту легітимності судової влади в контексті розвитку українського суспільства та виокремила сім етапів. Важливим є те, що запропонована періодизація дає змогу прослідкувати причинно-наслідкові зв'язки між умовами (історичними, політичними, геополітичними, економічними) розвитку українського суспільства, його правосвідомості та рівнем легітимності судової влади в державі. Це, своєю чергою, забезпечує можливість ідентифікації тих чинників, які в різний час слугували факторами зниження рівня довіри до судової влади в Україні, а отже, запропонувати на майбутнє шляхи уникнення повторення аналізованих ситуацій.

2. Ціннісними і практично значимими є авторські висновки про змінну інтенсивність кризи легітимності судової влади, що зумовлює різний характер її перебігу – від відкритого до латентного. Це зумовлює різну природу та різний ступінь кардинальності заходів, спрямованих на подолання кризи – від радикальних (революційних) до поміркованих (еволюційних).

3. Важливим для розвитку вітчизняної науки про судову владу є авторські спроби розвинути її категоріально-понятійний апарат. Наприклад, дисертанткою запропоновано визначення політики легітимації судової влади в державі як цілеспрямованого конструювання відносин з суспільством, що засноване на ідеї авторитету та справедливості судової влади та передбачає комплексний і системний характер реалізації різних заходів з метою забезпечення належного рівня суспільної довіри до судової влади, її підтримки та визнання.

4. Неабиякого значення мають положення дисертаційного дослідження, присвячені вивченню феномену судової корупції як одного з ключових факторів делегітимації судової влади. Авторка цілком слушно відзначає, що в часовому розрізі даний феномен набув характеру стійкої тенденції. З урахуванням цього вона пропонує та належно обґрунтовує потребу у комплексній реалізації заходів, спрямованих на подолання кризових явищ і забезпечення легітимності судової влади, стратегічне значення серед яких належить таким як: 1) пропагування та розвиток культури судової доброчесності; 2) розвиток транспарентності судової влади; 3) формування та розвиток правової свідомості та загалом правової культури в суспільстві.

Результати проведеного наукового дослідження відзначаються прикладним характером і можуть бути використані у практиці законотворення, правозастосовній практиці, а також у науково-дослідній та навчально-методичній діяльності, що свідчить про теоретичну та практично-прикладну цінність проведеного дослідження.

Основні положення дисертаційного дослідження висвітлено у 8 наукових публікаціях, серед яких: 4 – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань із юридичних наук, та 4 – у збірниках тез доповідей на науково-практичних конференціях і круглих столах.

**Оцінка змісту дисертації та анотації**. Для рецензування дисертацію надано у виді рукопису, обсяг якого становить 212 сторінок. Структура основної частини дисертації (169 сторінок) охоплює три розділи, які налічують дев’ять підрозділів.

Архітектоніка дисертаційної роботи є логічною, послідовною, відповідає його меті та окресленим завданням, що сукупно забезпечило послідовність здійснення дослідження. Дисертантка виконала вимоги, що висуваються МОН України до цього виду наукових праць.

У *Вступі* обґрунтовано вибір теми дисертаційного дослідження, розкривається зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначаються мета, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, характеризується наукова новизна та практичне значення одержаних результатів, подається інформація про апробацію результатів дослідження та структуру дисертації.

*Розділ 1 «Теоретико-методологічні аспекти легітимності судової влади»* розглянуто поняття та значення легітимності судової влади, проаналізовано розвиток концепту легітимності судової влади відносно ключових етапів розвитку українського суспільства та зосереджено увагу на критеріях та методах визначення рівня легітимності судової влади.

Авторка цілком слушно розпочала своє дослідження з визначення легітимності судової влади як наукової категорії. Для цього вона звернулася до праць М. Вебера, К. Шмідта, С. Уітлі, К. Данкана та інших відомих зарубіжних і вітчизняних учених. Системно проаналізувавши існуючі підходи до тлумачення терміну «легітимність» у контексті її використання як характеристики державної влади, О.Б. Українець обґрунтовано виокремлює ряд важливих акцентів відносно судової влади: - ключовим є невибірний характер судової влади; - судова влада вирішує правові конфлікти, в яких прямо зацікавлені громадяни, а отже на законодавчому рівні держава закріпила той факт, що громадяни повинні довіряти суду, оскільки остаточне вирішення спорів можливо виключно в судовому порядку; - легітимність судової влади для соціуму сприймається як «справедливість», що означає довіру до суду лише у випадку справедливого вирішення правових конфліктів.

Логіка розвитку дослідження зумовила неодмінну увагу дисертантки до співвідношення поняття «легітимність» із поняттям «легальність», що доволі часто

невиправдано ототожнюються. Вона доходить висновку про те, що «легітимність обґрунтовується легальністю. Тобто ці категорії не лише взаємозалежні, але й такі що не можуть існувати одне без одного. Легально встановлена влада не повинна визнаватися нелегітимною, оскільки саме призначення закону, яким вона встановлена та закріплена, є установлення справедливого суспільного порядку та урядування».

В подальшому О.Б. Українець характеризує поняття легітимності судової влади з урахуванням її поділу на формальну та функціональну та пропонує загалом розглядати її в двох вимірах: як категорію, що характеризує судову гілку влади (рівень суспільної довіри), та властивість судової влади, що передбачає здатність судів впливати на суспільні процеси через юридичну силу судових рішень.

Віддаючи належне впливу на розвиток легітимності судової влади історичного минулого, дисертантка досліджує цей процес відносно умов розвитку українського суспільства на різних його етапах. Це дало можливість здійснити періодизацію розвитку концепту легітимності судової влади, яка посіла належне місце серед пунктів наукової новизни, що відзначені вище.

Констатація оціночної природи легітимності судової влади зумовлює подальшу увагу до її критеріїв (індикаторів) та методик визначення. На шляху їх пошуку О.Б. Українець розглядає можливість зовнішньої оцінки легітимності судової влади за допомогою аналізу рішень ЄСПЛ. У подальшому, звертаючись до міжнародних стандартів, вона обґрунтовує потребу застосування в оцінці суспільної довіри до суду прямих методів: опитування, анкетування, голосування, зокрема тим, хто є безпосереднім учасниками судового процесу висловити власну думку щодо тих положень, які розглядаються як критерії легітимності судової влади.

У підсумку, дисертантка стає на позицію зарубіжних учених, які пропонують застосування в оцінці легітимності трьох загальноприйнятих методик: - експертне оцінювання легальності функціонування судової влади, починаючи від законності створення судових органів до відповідності змісту судових рішень законодавчо встановленим вимогам; - експертне оцінювання якості дотримання організаційного

забезпечення процесу судочинства (судове адміністрування); - експертне оцінювання змісту судових рішень, їх відповідність усталеній судовій практиці та ідеологічним вимогам законодавчої та виконавчої гілок влади.

У *Розділі 2 «Зміст механізму легітимації судової влади»* досліджено ключові елементи, які складають механізм легітимації судової влади: об'єкт, яким є судова влада, суб'єкти легітимації, а також умови та інструменти легітимації судової влади.

Аналізуючи сутнісні характеристики судової влади як об'єкту легітимації, дисертантка звертається до численних її визначень, які існують у вітчизняній науці. Підкреслюючи множинність підходів до розуміння поняття «судова влада», вона підтримує висловлену в наці думку про «триєдину природу» судової влади, що передбачає симбіоз права, держави і влади.

В подальшому увага приділяється існуючим моделям судових систем: натуроцентристській, теоцентристській, соціоцентристській і антропоцентристській. Крім того, зауважується щодо комунікативного та символічного аспектів, які притаманні судовій владі як об'єкту легітимації.

Системний аналіз згаданих підходів дав можливість О.Б. Українець розглядати судову владу як об'єкт легітимації у двох площинах:

– функціональній – як сутнісний прояв владно-управлінського впливу та примусу окремої гілки державної влади на процеси: регулювання суспільних відносин, вирішення правових конфліктів, захисту конституційних засад державотворення та прав і свобод громадян, встановлення юридично значимих фактів та правотворення;

– інституційній – як сукупність органів державної влади та владних інституцій, що охоплюються функціональним навантаженням реалізації місії, завдань та повноважень судової влади.

Вкотре підкреслюючи складність процесу, яким є легітимація судової влади, дисертантка наголошує на множинності суб'єктів, які впливають на нього. Спершу вона погоджується з підходом, за якого суб'єктний склад процесу легітимації державної влади, і зокрема, судової, представлений: суспільством, органами

державної влади та міжнародними інституціями, які визнають юрисдикцію цих органів влади. У подальшому розвиваючи його, авторка пропонує такий склад суб'єктів легітимації судової влади з наступною їх характеристикою: - судді всіх без виключення судів системи судоустрою України, обрані та/або призначені на посаду у встановленому законодавством порядку; - органи суддівського врядування та самоврядування, а також посадові особи органів судової влади, які наділені повноваження реалізовувати її, впливаючи на процес організації судоустрою без впливу на саме судочинство; - громадяни України, а в деяких випадках також особи без громадянства та іноземці, щодо яких відбувається вирішення судами правових конфліктів, і щодо яких застосовуються судові рішення; - інститути громадянського суспільства, які здійснюють громадський контроль та моніторинг за прозорістю діяльності судової системи, її відповідністю принципам судоустрою та судочинства; - органи державної влади та владні суб'єкти міжнародного права, які мають зобов'язання визнавати юрисдикцію національних суддів та приймати до виконання судові рішення, винесені судами України (ЄСПЛ, інші судові органи в порядку виконання рішень іноземних судів). Дана позиція хоч і має право на існування, проте є небезспірною, про що буде зазначено в подальшому.

О.Б. Українець справедливо відзначає, що легітимація судової влади відбувається з урахуванням певних умов. Першою з них вона вважає легальність процедур формування та функціонування органів судової влади. Наступною - дотримання основоположних принципів судочинства, які впливають на суспільно-психологічний та аксіологічний зрізи легітимації судової влади. Остання є, на її думку, функціональною легітимацію, оскільки призводить до оцінки суб'єктами легітимації не стільки діяльність суду, скільки змістовність кожної процедури, кожного елементу відправлення судочинства. Тут вже мова йде не просто про декларування та відповідність принципам і засадам судочинства, а про реальну демонстрацію їх дотримання.

Дисертантка робить важливий висновок, що умови легітимації судової влади утворюють собою не просто систему розрізнених обставин та факторів, а виступають єдиним взаємопов'язаним комплексом.

Слід відзначити належну увагу, яку приділено у роботі інструментам легітимації судової влади. Їх, зокрема поділено та охарактеризовано за декількома групами: - організаційно-правові; - процесуальні; - формально-юридичні; - семантико-символічні; - морально-етичні; - суспільно-медійні. Така розгалужена системи інструментів легітимації судової влади пояснюється тим, що досягнення високого рівня легітимності, напряму пов'язано з низкою оціночних категорій: довіра, авторитет, дотримання принципів судочинства, які не можна визначити статистично чи оцінити за допомогою певного алгоритму підрахунку результату, а тому вони потребують широкого спектру різноманітних засобів, алгоритмів і процедур.

*Розділ 3 «Шляхи удосконалення національного механізму легітимації судової влади»* охоплює питання кризи легітимності як специфічної риси розвитку національної судової влади, факторів делегітимації судової влади та шляхів мінімізації їх впливу.

Під кризою легітимності судової влади дисертантка пропонує розуміти такий стан, за якого судова влада втрачає суспільну довіру, підтримку та авторитет, що виражається через призму ряду індикаторів, серед яких доцільно виокремлювати істотне зниження показників звернення до суду, різкий зріст використання альтернативних механізмів вирішення спорів, критично низькі показники виконання судових рішень.

О.Б. Українець справедливо відмітила, що кризу легітимності судової влади навряд чи можна сприймати як чітко означене явище. Адже вона може виникати умовно спонтанно відносно до певної політичної ситуації в державі в силу загальної суспільної нестабільності, або може мати латентний характер. Цей висновок дістав належного обґрунтування з допомогою використання даних соціологічного опитування, проведеного серед громадян у різні роки, які також дали можливість дійти висновку, що «низький рівень довіри до судової влади лише

відображає пануючу у суспільстві тенденцію недовіри до всіх владних інститутів, що є характерною рисою сучасного соціуму та етапу розвитку державності».

Крім того, заслуговує на увагу висновок про змінну інтенсивність кризи легітимності судової влади, яка впливає на ступінь радикальності заходів, спрямованих на її подолання. В'яло триваючий характер кризи легітимності очевидно виступає ознакою її латентності, а тому може «перевести кризу» у звичні для судової влади умови. Водночас, гострий і відкритий характер кризи легітимності (власне криза у її буквальному сенсі) зумовлює радикальність заходів, спрямованих на усунення причин її виникнення.

Дослідження кризи легітимності судової влади логічно привернуло увагу авторки до факторів, які її зумовлюють, або іншими словами, факторів делегітимації судової влади. Зауважується, що вони можуть мати не лише різну природу, витоки, характер, а й бути різнопорядковими явищами. Тому О.Б. Українець пропонує їх розглядати на двох рівнях: мікро (рівень судової влади) та макрорівні (загальнодержавний рівень). Така градація дозволила їй сформувати думку про два типи кризи легітимності судової влади, що спричиняється факторами різного рівня: первісний та похідний.

Безпосередньо фактори делегітимації судової влади в Україні авторка аналізує, відштовхуючись від даних соціологічних опитувань, що відображають оцінку громадянами ефективності функціонування судів і ключових недоліків, які на це впливають. Чільне місце серед них тривалий час посідає корупція, яку слід визнати ключовим фактором делегітимації судової влади. Це об'єктивно зумовлює особливу увагу дисертантки до нього, яка справедливо зазначає, що корупція в судовій владі є особливо шкідливою, оскільки не лише підриває її авторитет, а загалом у такий спосіб невілює увесь державний потенціал боротьби з нею та протидії.

Особливо цікавими є положення дисертації, в яких увагу приділено такому типу судової корупції як непотизм або кумівство. Авторка зазначає, що непотизм як прояв корупції у судовій владі набуває різних форм: від класичної, коли під непотизмом розуміють «роздачу дохідних посад і службове заступництво родичам

і своїм людям», до, так би мовити, процесуальної, коли кровна чи соціальна спорідненість зв'язків спонукають суддю до прийняття рішень на користь родичів чи друзів. Аналізуючи цей прояв судової корупції, вона доходить висновку, що всі заходи, які пропонуються до боротьби з судовою корупцією за своєю суттю та природою зводяться до двох ключових інструментів: доброчесності представників судової влади та її прозорості (транспарентності). Цілком логічно авторська увага концентрується в подальшому саме на них. А серед авторських висновків підкреслюється, що пропагування та розвиток культури судової доброчесності є базовим, фундаментальним і первісним інструментарієм забезпечення суспільної довіри до судової влади, визначаючи його стратегічне значення відносно інших заходів, що впроваджуються з метою запобігання та боротьби з судовою корупцією, а також задля забезпечення незалежності судової влади. Водночас поряд з цим відзначається значення таких стратегічних напрямів забезпечення легітимності судової влади як розвиток її транспарентності та еволюція правової свідомості та культури в суспільстві.

У *Висновках* О.Б. Українець відобразила найбільш суттєві, на її думку, результати та положення дослідження, які цілковито відповідають отриманим результатам, що відображені у змісті дослідження.

Таким чином, аналіз дисертації та анотації до неї дає підстави виснувати про *відповідність змісту анотації основним положенням рукопису дисертації «Механізми легітимації судової влади в Україні».* Дисертацію та анотацію до неї *оформлено відповідно до встановлених МОН України вимог*, викладено літературною мовою, науковим стилем, їх тексти позбавлені граматичних та орфографічних помилок.

**Зауваження щодо змісту дисертації**. Позитивно оцінюючи рецензоване дисертаційне дослідження О.Б. Українець, слід відмітити, що як і будь-яка оригінальна наукова праця, що передбачає елемент творчості, робота містить окремі дискусійні положення, які, на мій погляд, потребують або додаткової аргументації, або спеціальних пояснень під час публічного захисту. Зокрема:

1. Положення наукової новизни пропонують серед іншого авторське розуміння кризи легітимності судової влади, яка визначається як стан, за якого судова влада втрачає суспільну довіру, підтримку та авторитет, що виражається через призму ряду індикаторів, серед яких доцільно виокремлювати істотне зниження показників звернення до суду, різкий зріст використання альтернативних механізмів вирішення спорів, критично низькі показники виконання судових рішень (стор. 19-20). Воно відтворює положення, що містяться в основній частині дисертації та її висновках (стор. 182).

Не заперечуючи вагоме теоретичне значення запропонованого поняття, хочу не погодитися з таким індикатором як низькі показники виконання судових рішень. Адже вони можуть свідчити не про низький рівень легітимності судової влади, а про загалом дисфункції у правовій системі державі. Яскравим прикладом є рішення ЄСПЛ у справі «Юрій Миколайович Іванов проти України» (2009 р.).

2. На стор. 95 дисертаційного дослідження наведено авторську класифікацію суб'єктів легітимації судової влади, серед яких виокремлено органи державної влади та владні суб'єкти міжнародного права, які мають зобов'язання визнавати юрисдикцію національних суддів та приймати до виконання судові рішення, винесені судами України (ЄСПЛ, інші судові органи в порядку виконання рішень іноземних судів).

Вважаю, що методологічно недосконалим є поєднання органів державної влади та суб'єктів міжнародного права, що а пріорі мають різну правову природу та статус, а отже, реалізують цілковито різні ролі у механізмі легітимації судової влади в державі. Очевидно, дисертантка також це розуміє, оскільки характеристика суб'єктів легітимації судової влади, яку вона наводить у подальшому, передбачає лише оцінку ролі суб'єктів міжнародного права на прикладі ЄСПЛ (стор.104-106).

3. Аналізуючи різні типи судової корупції, дисертантка приділяє особливу увагу непотизму, підкреслюючи, що у судовій владі він набуває різних форм (стор. 165). Водночас зазначається, що прояви непотизму у судовій владі частково можуть збігатися з розумінням такого явища як кронізм.

У зв'язку з цим під час публічного захисту дисертаційного дослідження хотілося б почути аргументи на користь ототожнення чи розмежування згаданих явищ.

Водночас варто зазначити, що викладені вище зауваження носять дискусійний характер і не відносяться до основних, концептуальних положень дисертації, таким чином не впливаючи на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження.

**Висновок.** Наведене дозволяє дійти висновку, що дисертаційне дослідження Українець Ольги Борисівни «Механізми легітимації судової влади в Україні», подане на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право, за змістом, обсягом, науковою новизною, теоретичним і практичним значенням відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Отже, автор дисертаційного дослідження, Українець О.Б., набула теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної діяльності, оволодів методологією наукової діяльності, а також здійснив власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення (п. 22, абз. 2 п. 27 зазначеного Порядку).

У підсумку слід зазначити, що за результатами публічного захисту здобувачка наукового ступеня, **Українець Ольга Борисівна**, заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право.

**Завідувачка**
**кафедри процесуального права**
**Чернівецького національного університету**
**імені Ю. Федьковича,**
**докторка юридичних наук, професорка** **Оксана ЩЕРБАНЮК**

Підпис Щербанюк засвідчую
Учений секретар Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
Сидоровська Н.С.
"07" травня 2024 р.

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Вх. № 470 «17»
«14» 05 2024 р.